

הדרינן לדוכתין אי שרי לקדש זוגות חילוניים שיש חשש שתזנה תחתיו או לאו.

אם יש לחוש משום לפני עור

ואציגה נא עמך שורש הדבר, דהנה אסרה תורה לגרום מכשול לחבירו, וכמ"ש (ויקרא יט, יד): "וּלְפָנַי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל וְנִרְאָתָּ מֵאֲלֹהֶיךָ אֲנִי ה'". ודרשו בפסחים (כב:): תניא, רבי נתן אומר: מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? תלמוד לומר: "ולפני עור לא תתן מכשל". ע"כ. וכן פסק הרמב"ם (תלמוד תורה פרק ו הלכה יד): על עשרים וארבעה דברים מנדין את האדם בין איש בין אשה, וחד מינייהו הוא המכשיל את העור. וכ"כ בשו"ע (יו"ד סימן שלד סעיף מג). ע"ש. וכ"כ עוד (רוצח פרק יב הלכה יד): וכן כל המכשיל עור בדבר, והשיאו עצה שאינה הוגנת, או שחזק ידי עובדי עבירה שהוא עור ואינו רואה דרך האמת — מפני תאות לבו, הרי זה עובר בלא תעשה, שני "ולפני עור לא תתן מכשול", הבא ליטול ממך עצה תן לו עצה ההוגנת לו. ע"ש. וכתב בספר המצוות להרמב"ם (מצות לא תעשה, סימן רצט), וז"ל: שהזהירנו מהכשיל קצתנו את קצתנו בעצה, והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו, ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו, אבל תיישרהו אל הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט): "ולפני עור לא תתן מכשול", ולשון ספרא: לפני סומא בדבר, היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. ולא זו אמרו שהוא כולל גם כן מי שיעזור על עבירה, או יסבב אותה, כי הוא יביא האיש ההוא שעוורה תאותו עין שכלו, וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו, או יכין לו סבת העבירה. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ עוד בפירוש המשניות שלו למסכת שביעית (פרק ה משנה ו): אמר הכתוב: "ולפני עור לא תתן מכשול",

ר"ל מי שסגרה עיניו התאוה ויצר הרע אל תעזור אותו להוסיף בעורו ותוסיף להרחיקו מן הישר, ומפני זה אסור לעזור עובדי עבירה ולא יתקנו להם כלים, אבל ראוי לקלקל להם. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ בספר מגן אבות לרשב"ץ על אבות (פרק ה משנה כא): והתורה הזהירה על זה ואמרה (ויקרא יט, יד): "ולפני עור לא תתן מכשול", שהוא נדרש על מכשיל חברו להאכילו איסור ואומר לו שהוא היתר, כמו שנזכר בחולין (ז:), ובע"ז (ו:). ע"ש. וא"כ אם לא היה החכם מסדר חופה וקידושין לאותו זוג חילוני, אין לה איסור של אשת איש, כי ע"י שהיא מתקדשת, הרי זו נאסרת על כל העולם ומותרת רק למקדשה (קידושין ב:), ומעתה אם תזנה, הרי נמצא שזה המסדר חו"ק גרם לה איסור אשת איש.

חילוק בין אם יכשל בודאי באיסור, לספק והנה כל זה בודאי שיכשל בעוון, אבל אינו בודאי שיכשל בו, כי אפשר שלא יכשל כלל, נראה שאין בו משום איסור לפני עור לא תתן מכשול, אף שיש דרכים שהם מוליכין לעוון, וכמבואר במסכת נדרים (סב:): רב אשי הוה ליה ההוא אבא (יער), זבניה לבי גורא, כלומר מכרו לעובדי האש שמציתין את האור בבית עבודת כוכבים שלהן. א"ל רבינא לרב אשי: האיכא: "לפני עור לא תתן מכשול"! א"ל: רוב עצים להסקה ניתנו. ופרש"י: להסקה ניתנו, וכמוכר להסקה דמי ולא לעבודת כוכבים. עכ"ל. וכ"כ בתוספות (ד"ה האיכא): רוב עצים להסקה — וכל היכא דאיכא למיתלי בהיתרא תלינן. וכ"כ הרא"ש בפירושו לנדרים (ד"ה רוב). ע"ש. וכ"כ הר"ן (ד"ה רוב): רוב עצים להסקה ניתנו — ואינו כמוכר לעבוד עבודת כוכבים, דהא איכא למיתלי בהיתרא וכל היכא דאיכא למיתלי תלינן. ע"ש. וכ"כ הרמב"ם (ע"ז פרק ט הלכה ז): היו מעורבין דברים המיוחדין עם דברים שאין מיוחדין, כגון לבונה זכה

בכלל לבונה שחורה, מוכר הכל סתם ואין חוששין שמא ילקט הזכה לבדה לעבודת כוכבים, וכן כל כיוצא בזה. וכ"כ בשו"ע (יו"ד סימן קנא סעיף א). ע"ש. הרי שאם אפשר לתלות בהיתר תולין, וכ"כ הרי"ף נדרים (כ:). ע"ש. וכבר כתב הריטב"א בע"ז (סג.), דעל ספק לפ"ע לא נצטוינו, שכתב כן לענין אומר אדם לחמרי ו לפועליו לכו ואכלו בדינר זה ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר וכו', וז"ל שם: וא"ת למה אינו חושש בעה"ב משום לפ"ע לא תתן מכשול, וי"ל דמהכא שמענין דכל שאין אנו נותנין לו האיסור עצמו, והדבר ספק אם יקח האיסור אם לאו אין בו משום לפ"ע. עכ"ל. ומבואר שכל שהאיסור הוא ספק אם יהיה או לאו, לא נאמר בזה איסור של לפני עור. ואפילו בספק השקול מבואר בט"ז (יו"ד סימן קנא) דאולינן לקולא כיון דאיכא למיתלי, וכן מבואר להדיא בשו"ת חתם סופר (חיו"ד סימן יט), שבספק אם יעבור על האיסור אינו עובר הנותן בלפני עור כיון דאיכא למיתלי, שכתב שם לענין ההיתר למכור בצים לעכו"ם דאמאי אין בזה משום לפ"ע לא תתן מכשול. וז"ל: מיהו בצים שלימות פשיטא ליה דשרי לתת אותם במתנה, כיון דאיכא למיתלי תלינן, כמבואר במשנה מס' שביעית (פ"ה מ"ח), ומבואר מאד במס' ע"ז (טו.), ובתוספות גיטין (סא. ד"ה משאלת). עכ"ד. ע"ש. וכ"כ בשו"ת שרידי אש (חלק ב סימן ט אות ז, עמוד שס), דמשמע מדברי הגמרא, שמטעם רוב אתינן עלה, אלא התוס' והר"ן והרא"ש כתבו שם, שהטעם הוא כיון דאיכא למיתלי בהיתרא תלינן, והרי אמרינן בע"ז דלאו מטעם רוב אתינן עלה. ושוב ראה בהגהות באר מים חיים ליו"ד (סי' קנ"א) שהעיר בזה וכתב, כנ"ל, דרוב לאו דוקא. ע"ש.

והראש"ל מהר"ר עובדיה יוסף נר"ו כיר"א בשו"ת יחוזה דעת (חלק ג סימן סז, ד"ה אולם

יש), סמך על סברא זו גבי נידון ידיה בחנות הלבשה שמוכרים שם שמלות וחולצות לנשים, אם מותר להם למכור גם שמלות בלי שרוולים, מכיון שאם לא יקנו מהם שמלות כאלה, יוכלו לקנות בחנות הלבשה אחרת, או שמא יש בזה איסור משום ולפני עור לא תתן מכשול. והשיב להתירא לפי מה שנוהגות נשים רבות ללבוש חולצה עם שרוולים מתחת לשמלה שהיא בלי שרוולים (סרפן), ולפעמים גם מעל השמלה, ואם כן אין הדבר ברור כלל שנעשה איסור כל שהוא במכירת שמלה ללא שרוולים, כי שמא הקונה אותה מתכוונת ללבוש מתחתיה חולצה עם שרוולים. וחיליה מדברי הריטב"א הנ"ל. ובשו"ת די השב (חיו"ד סוס"י יג), הביא שכן כתב הכנסת הגדולה (חאו"ח, בהגהותיו על הכסף משנה פרק י"ב מהלכות רוצח) בשם תשובת הרדב"ז. ושכן נראה מהתוספות עבודה זרה (ו: ד"ה מנין). וכן כתב בספר אהל ישרים (מערכת ל' אות ט"ו). גם הפתח הדביר (חלק ג' סימן ש"ו אות ג) כתב, שהתוספות והריטב"א והרדב"ז, כולם אמרו דבר אחד, שדוקא כשהדבר ודאי שיעשה באיסור, שייך איסור לפני עור לא תתן מכשול, מה שאין כן בספק. ע"ש. וכן ראיתי להשדי חמד (חלק ב כללים מערכת ו כלל כו סימן לג, דף עב ע"ב), שהביא מ"ש הרב שמש ומגן (דף מו ע"ב), שיש לבטל המנהג שנהגו פעה"ק ירושלים לצוות לעכו"ם להביא להם מים מן הבור שבעזרת ביהמ"ק, שמימי זכים ונקיים, שיש בזה ביטול העשה של וישלחו מן המתנה וכו', ועוד יש לצדד בזה משום אמירה לעכו"ם בשאר איסורין, ועוד שאפשר שהעכו"ם עצמו מוזהר לבלתי יכנס למקדש, והגורם לו ליכנס עובר על לפני עור, ואף דבלא"ה היה נכנס עכ"פ יש בזה איסור מדרבנן, וכעין מה שכתב כיוצא בזה בברכי יוסף (חור"מ סי' ט אות ג). ועכ"פ לא פליט ד"ז מאיסור דרבנן, וצריך לבטל המנהג. והעיר ע"ז השד"ח, דנראה דלא שייך בזה

אה"ח 1234567

סממנים, וכיון דנותן לו סמנים מוכרח שיכתוב, והו"ל לפ"ע, והראיה לזה ממש"כ הר"ן גדרים (סב): רוב עצים להסקה נינהו, ואינו כמוכרו לעבוד ע"ז, דהא איכא למתלי בהיתרא, וכל היכא דאיכא דמתלי תלינן. ע"כ. הרי שלא סמך רב אשי למכור היער לעכו"ם אלא דוקא משום דאית ליה טענת רובא – כדקאמר דרוב עצים להסקה, משמע דוקא משום רובא, הא פלגא ופלגא חיישינן משום לפ"ע, וכ"ש בענין הרופא הנ"ל דרוב ככל שיתן לו סמנים, ומיעוט מן המיעוט שאפשר דיתן לו תרופות אחרות, בזה ודאי חיישינן משום ל"ע, וכ"ת אה"ן דאפי' פלגא או אפי' מיעוט לא חיישינן משום ל"ע כיון דאיכא למתלי בעילא כל דהו דליכא ל"ע תלינן, דהא דנקט בגמ' רוב עצים להסקה – היינו משום דהאמת כן הוא דרוב עצים להסקה, אבל אה"ן אפי' אם היה מיעוט עצים להסקה ג"כ היה מוכרו רב אשי. זה אינו, כיון דל"ע הוא איסורא דאורייתא ודאי ספיקא דאורייתא לחומרא. והביא רביה מדברי הר' המאירי ז"ל בנדרים שכתב כן, וז"ל שם: אסור לאדם להזמין לעו"א דברים הראוים לעבודתם, שכל שאפשר שלא יזדמנו לו אלא על ידו נמצא עובר על ל"ע וכו', ומ"מ כל שיש לתלות להיתר תולין – כל שרוב אותם העניינים לכך, והוא שאמרו כאן ר"א הו"ל ההוא אבא וכו'. עכ"ל. הרי בהדיא דלא שרינן אלא דוקא ברובא וכן נראה מן התוס' ע"ז (טו: ד"ה והרי), שכתבו וז"ל: ושם י"ל דהוה ס"ד דמקשה דה"נ יש צד לתלות שלצורך שנה אחרת הוא קונה וכו'. עכ"ל. ע"ש, הרי בהדיא דאע"ג דבכלים איכא למתלי אפ"ה אסור משום דרובא לאותה השנה זבני להו. והרי זו ראייה שאין עליה תשובה. ע"ש.

חילוק בין מי שהוחזק לעוון, למי שלא הוחזק ולעד"ן דיש לחלק בין מי שהוחזק לעשות העוון לבין מי שלא הוחזק לעשות העוון אלא הוא רק חשוד בו, דמי שהוחזק לעשות העוון כמו אותם

איסור לפני עור, והרי גם הרב הנ"ל לא ברירא ליה שיהיה הב"נ מוזהר שלא יכנס למקום המקדש, ובספק לפני עור אין להחמיר וכו', ובאמת שאיני מבין איך יתכן לומר שהעכו"ם מוזהר ע"ז, מאחר שאין לעכו"ם שום טומאה כלל, כמ"ש הרמב"ם (טומאת מת פ"א ה"ג). וכו'. עכ"ד. ועי' במש"כ בשו"ת יביע אומר (חלק ה חיו"ד סימן כו אות י, ד"ה ואגב) להעיר על דבריו, כי הרב שמש ומגן אינו יחידאה. ע"ש. ומ"מ מבואר לדעת הרב שד"ח כי בספק לא אמרינן לפ"ע. וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה (חלק א חיו"ד סימן קלה, ד"ה מכ"ק), שאין איסור לפני עור במקום ספק. ע"ש.

לפני עור כשרוב הדרכים בהיתר

אך את זה ראיתי למהר"ר עובדיה סומך ז"ל בשו"ת זבחי צדק (תאו"ח סימן יח, ד"ה מומר), דדוקא **אם רוב הדרכים הם בהיתר, אבל אם על דרך הרוב יהיה העוון, יש לאסור**, וכן העלה שם אודות מומר ישראל שהוא רופא אומן, וזה הרופא מנהגו שיש לו משרת אחד שהוא נותן הסממנים, וכך המנהג שכל רופא יש לו אדם אחד שיעשה ויתן הסממנים, והרופא יכתוב לו פיתקא בכתב שלהם, שכו"ך סממנים יתן לזה החולה. והנה בעת"ה עמד השואל ושאל אם מותר לילך אצלו חולה שאין בו סכנה ביום ש"ק לרפאות אותו, כיון דזה הרופא מוכרח לכתוב ביום שבת הפיתקא של הסממנים, וא"כ נמצא דישראל עובר על לפני עור, או"ד יש צדדי היתר לזה. והשיב מכמה צדדי היתר, וזה יצא ראשונה, דאפשר דליכא בזה משום לפני עור, דידוע דלפ"ע לא שייך אלא במושיט כוס יין לנזיר, דודאי יעשה איסור, אבל הכא מי יאמר דזה הרופא בזה היום יתן לו רפואה של סממנים – כדי שיצטרך לכתוב, שמא יתן לו תרופה אחרת שא"צ לה סממנים, וא"כ ליכא ל"ע, כיון דאין מוכרח ליכתוב. וכתב להשיב על ראייה זו, כי האמת דשריותא דא לא חשיבא. כיון דודאי ע"פ הרוב יתן לו

גסה בטור. עכ"ל הט"ז. והקשה עליו מסברת רב האי גאון שהביא הרא"ש בפסקי ע"ז (פ"א סי' טז), דס"ל דדוקא בידוע דקונה לשחיטה מותר למכור לו, אבל היכא דהוי בספק אם לשחיטה או לא אסור למכור לו. וכן פסק מרן בשו"ע (יו"ד סי' קנא סעיף ד). וע"ש מה שתירץ דכו"ע מודים בדברי הט"ז.

ושוב בא העיר עליו (אות ג) מגמרא נדרים הנ"ל, דמוכח שלא כדברי הט"ז, שהרי א"ל: רוב עצים להסקה. ומשמע דאלולי לא היה הרוב דמסייע להיתירא, היה לנו לחוש לאסור מספיקא לחשש לפני עור במה שמוכר להם עצים, אך עתה שרוב העצים הם להסקה, נמצא הרוב מסייע ושרי. וזה שלא כדברי הט"ז דס"ל שכל שהדבר ספק אם יש בו משום לפני עור, אזלינן לקולא. ותירץ הרב עין יצחק, דשאני התם, דכיון דזבניה לבי נורא שהוא ע"ז, א"כ לולי הרובא דרוב עצים להסקה, היתה לנו הוכחה להיפך לומר שהם קנו העצים לשם ע"ז שלהם, ועל כן כעת כיון שיש לנו את הרוב עצים שהם אזלי להסקה, א"כ יש לנו הוכחה להיתירא הסותרת, ע"כ ממילא יש לנו להתיר גם מספיקא. וכן נראה מלשון הרא"ש בנדרים ובתוס' ובשמ"ק שם דאף היכא דליכא רובא ג"כ תלינן מספיקא להיתירא ע"ש. ולפ"ז בנ"ד יש לדון להיתירא ולתלות דלא יעשה העסק ביום השבת רק בימות החול משום דאי איכא למתלי תלינן להיתירא. ולבסוף דחה סברא זו. ע"ש. איך שיהיה מבואר מדבריו שיש חילוק בין אם מכרו לעובדי האש, שקרוב לודאי שיקחו מהעצים לעבודה זרה שלהם, לכן הוצרך לומר רוב עצים להסקה, לסתור את הרוב שהוא לאיסור. לבין שאר דברים. ודו"ק.

אך את זה ראיתי בשו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר ז"ל (חלק א חיו"ד סימן קפב), אשר נשאל בגביר אחד שיש לו שדה אחת שהפצו עליה הרבה קונים גוים. ובא

עובדי ע"ז שהם עובדין בודאי, אלא שיש לנו ספק אם יקחו גם את העצים הללו לצורך ע"ז או שמא יקחום להסקה, שבזה כדי להתיר צריך שיהיה רוב דהיתירא, וכיון שרוב העצים אזלי להסקה יש להתיר, ואם הרוב אזלי לע"ז יש לאסור. לא כן כאן שהנשים שאין שומרות תורה ומצוות, א"א לומר עליהן שכל אחת מהן בודאי שהיא תזנה תחת בעלה, אלא הוא רק חשד, כי עוון זנות תחת בעלה חמיר להו טפי מאשר הפנויה שיש לה משהו לזנות עמנו, שאף שיש ביניהם קשר טוב ואימון, מ"מ יותר קל לה לזנות, משא"כ באשה שהיא נשואה חמיר להו טפי שזה נראה כאילו הורסין את הבית, על כן הוא רק חשד שאפשר שיהיה, לכן בכה"ג אפילו אין רוב דהיתירא אזלינן בתר המיעוט, כיון שאין לה חזקה של זנות תחת בעלה, כי אדרבא רוב בעילותיה הן אחר הבעל (סוטה כז.), ואם יהיו לה בעילות כאלה של זנות תחת בעלה הן המעט, ואין לה חזקה של מזנה, אף שאין לה חזקת כשרות, וכמ"ש בסוטה (כז.): ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה, שזו עומדת בחזקת כשרות, וזו אינה עומדת בחזקת כשרות. וע"כ בכה"ג כל מה שאפשר לתלות בהיתר תלינן, וכן הכא אפשר לתלות בהיתר תלינן.

ובעין סברא זו מצאתי למהר"ר יצחק אלחנן ספקטור ז"ל בשו"ת עין יצחק (חלק א חאו"ח סימן יג), אשר נשאל שם בדבר איש ירא שמים הרוצה לעשות מסחרו במשא ומתן ע"י איש אחד יהודי, והאיש הזה הוא חשוד לעשות עסק מסחרו גם ביום השבת. והנותן המעות מצווהו שלא יעשה העסק ביום השבת. אם מותר לעשות כן. או לחוש משום לפ"ע — כיון דנחשד על חילול שבת, א"כ יש לחוש שיעשה מסחרו גם ביום השבת. והביא למש"כ הט"ז (יו"ד סי' קנא אות א), דהיכא דהוי הדבר מסופק אם לאיסור או שקנאו לדבר היתר אזלינן לקולא. וכו' אמרינו להקמו במכירת בהמה

אחד ורוצה לקנותו ממנו בת"ק זהובים יותר ממה שהאחרים מסכימים ליתן בעבודה, אמנם האיש הלזה חשוד שהוא מכת שעובדים ע"ז שגמרו לבנות בסמוך לשדה הזו בית תיפלה, וחושש בעל הקרקע, שמא הקונה הוא שלוח מאת הכמרים לקנותה כדי לבנות עליה בעבור בית התיפלה שלהם, ואע"פ שהוא אומר שלעצמו הוא צריך, לא מפיו אנו חיים, וע"כ עלה ונסתפ'ק אם יש נדנוד איסור במכר. והשיב לו הרב להיתירא מסוגיא דנדרים הנ"ל (סב:): רב אשי הוה ליה ההוא אבא זבניה לבי נורא, א"ל רבינא לרב אשי: האיכא לפני עור לא תתן מכשול? א"ל: רוב עצים להסקה ניתנו. וז"ל הרב המאירי: אסור לאדם להזמין לעובדי אלילים דברים הראויים לעבודתם שכל שאפשר שלא יודמנו לו אלא על ידו נמצא עובר על: "לפני עור לא תתן מכשול", כמו שכתבנו בראשון של ע"ז, ומ"מ כל שיש לתלות להיתר תולין – כל שרוב אותן הענינים בכך, והוא שאמרו כאן רב אשי הוה ליה ההוא אבא, ר"ל יער צומח עצים, זבניה לגוים, אמר ליה רבינא: הא איכא משום "לפני עור", ר"ל לעשות צלמי כהניהם או כיפה לע"ז שלהם והוא המקום שמעמידין בו האליל, והשיבו רוב עצים להסקה ניתנו. ע"כ. ומעתה הדברים ק"ו אם שם בזבניה לבי נורא – דהיינו לעובדי ע"ז, ואפ"ה יוכל לתלות ברוב, מכש"כ כשאנו מוכרו לע"ז שיכול לתלות ברוב, וחילוק זה בין אם מוכרו לע"ז גופו או לאחר מצינו כמה פעמים, ויעויין בשו"ע (וי"ד סימן קנ"א סע' א) ברמ"א בהגה"ה שניה. עכ"ד.

נמצא כי גם הרב קורא בחיל שיש חילוק בין אם הוא מוכר למי שעובד עבודה זרה, שאדרבא יש לתלות בו שעושה לשם ע"ז, לבין מוכר למי שאינו עובד ע"ז אלא רק חשוד, דכ"ש הוא שיש להתיר. וכן ראיתי שכתב הראש"ל מהר"ר ׳ן ציון מאיר חי עוזיאל ז"ל בשו"ת משפטי עוזיאל (כרך ב חיו"ד סימן יט, ד"ה

ולפי מה), דדוקא התם שהיה זה יער שלם, ויער שלם הנמכר לבי נורא הוי כאלו ודאי לעבודה זרה קנאו, ואין מקום לתלות להיתר, ולכן הוצרך לומר דרוב עצים להסקה נינהו, ומשום כך תלינן להיתר מדין הלך אחר הרוב. משא"כ בשאר ענינים. ע"ש.

איכו השתא שמצאנו כי רוב הפוסקים קיימי בחד שיטה אר"ש מדב"ר, דסבר'י מרנן, שלא נצטוינו על ספק איסור לפני עור, וכאשר כתב רבינו הריטב"א בע"ז (סג), ורוב רבותינו. א"כ אף בנידון דידן שהמקדש זוג חילוניים יש לבוא לבית הספ"ק אם תזנה תחתיו, או לאו, כי אינו דבר ברור כשמלה שתזנה תחתיו, ואף שחביב להן הזנות כי לא למדו מצותיה של תורה, ואם לכל אדם שעוסק בתורה חביב הזנות, וכמ"ש בחגיגה (יא:): גזל ועריות נפשו מחמדתן, ומתאוה להם. מ"מ כבר אמרו בבבא בתרא (קסה:): רוב בגזל, ומיעוט בעריות, והכל באבק לשון הרע. יען כי אף שנפשו של אדם מחמדת את הגזל והערוה בשוה, מ"מ אין ליבו נותן לו לעשות כדבר הרע הזה של עריות כמו שמורה היתר לעצמו לגזול, וע"כ מיעוטן בעריות ולא רובן. ומאחר שזו חשודה שתזנה עם אחר תחת בעלה זה חליפתו זה תמורתו, מ"מ אין כאן איסור ודאי אלא רק ספק, ואין איסור לפני עור במקום הספק.

נידוי לעובר על לפני עור

עור זה מדבר וזה בא טעון בזה גרגיר אחד, מהא דאיתא במסכת מועד קטן (יז:): דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול, אמרה: ליהוי ההוא גברא בשמתא, דקעבר משום: "ולפני עור לא תתן מכשל". דתניא: ולפני עור לא תתן מכשל – במכה לבנו גדול הכתוב מדבר. ופרש"י: דקא עבר משום ולפני עור לא תתן מכשול – דכיון דגדול הוא, שמא מבעט באביו, והוה ליה איהו מכשילו. ע"ש. ומשמע שאע"פ שעדיין

לא מהני. ואילו רב הונא ס"ל שאם מחל האב מהני, והן בסלע המחלוקת. וצל"ע.

ואף שיש לדון בזה באחת ארוכה כי אף אם מחיל ליה לבנו, מ"מ הא הכא אינו כיבוד אב אלא מורא אב, וכבר הרב שמע יעקב אלגאזי (סדר לך לך) כתב, כי מורא אב אינו יכול למחול, ואם יאמר לאביו מילתא, הא הוי ביטול מורא וזה אינו יכול למחול, וא"כ מ"מ קעבר משום לפני עור לת"מ. ושוב חזיתי למהר"ר יהודה נג'אר ז"ל בספר לימודי השם (לימוד ז"ן, ד"ה נסתפקתי, דף ג"ל ע"ג), כי בא העיר על הרב שמע יעקב מחידושי הריטב"א למועד קטן (יז. ד"ה במכה), שכתב וז"ל: במכה בנו הגדול הכתוב מדבר, פי' אף בזה הכתוב מדבר אע"פ שמתכוין ליסרו, ונראים דברים דלא גדול גדול ממש - אלא הכל לפי טבעו שיש לחוש שיתריס כנגדו בדיבור או במעשה, כי אפי' לא יהא בר מצוה אין ראוי להביאו לידי מכה או מקלל אביו - אלא ישתדלנו בדברים, ומשום דאורחא דמילתא דבגדול שכיח כי הא, נקט: "גדול". עכ"ל. ודייק מדבריו במה שלא פירש להביאו לעבור על מצות כיבוד, משום דס"ל דבמצות עשה ליתא לתא דלפני עור, ומ"מ נלמוד מדבריו דיש לפרש ההיא דקידושין דקעבר אלפני עור, ע"י הכאה וקללה קאמר, ואפ"ה משני דמחיל ליה ליקריה, ומשמע שאפילו על הכא וקללה מחילתו מחילה, ושלא כדברי הרב שמע יעקב. ומ"מ בזה רצה הרב לתרץ ג"כ דמנ"ל לההיא אמתא דרבי לנדותו לאותו האיש שהכה את בנו הגדול, שמא הוא מחל לבנו כמו רב הונא, וכתב שלפי שיטת הרב שמע יעקב ז"ל שאין למחול על הכאה וקללה, א"כ אתי שפיר. ושוב הביא למש"כ מהר"ר שלמה אלגאזי ז"ל בספר הליכות אלי, שהקשה איך חייבה תורה למכה ומקלל אביו ואמו, שימחול לו האב ויפטר. והוא מפרק לה כלאחר יד, דמיירי כגזו שהתרו בו. ושוב איז מועיל מחילה אחר

לא הכשילו כי לא היה מבעט לבסוף, עכ"ז כיון שעשה מעשה של לפני עור לא תתן מכשול, כבר הניחתו בשמתא, וכ"כ הרמב"ם (ממרים פרק ו הלכה ט): והמכה בנו גדול מנדין אותו, שהרי הוא עובר על: "ולפני עור לא תתן מכשול". ע"ש. וכ"כ בספר החינוך (מצוה ריב, ד"ה מדיני המצוה): ציוו חכמים לבל יכה אדם בנו הגדול, לפי שיש בדבר משום: "ולפני עור לא תתן מכשול", ומנדין על כך. עכ"ל. וכ"כ רבינו יונה גירונדי ז"ל בספר שערי תשובה (שער ג אות פא, ד"ה ולפני): כי הוזהרנו בזה לבלתי הכות אדם בנו הגדול, פן תהיה לבן לפוקה ולמכשול לחטוא בלשונו ולהקלות אביו. ע"ש. ומבואר שאע"פ שהוא בספק שמא יקלל את אביו, ועכ"ז כיון שהוא ספק הקרוב לודאי קעבר בלפני עור, ונתנוהו בשמתא.

ומכאן יש לתמוה, דהנה בגמרא קידושין (לב). איתא: וכי הא דרכה בר רב הונא, דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה, אמר: איזול איחזי אי רתח אי לא רתח. ודלמא רתח, ואמר לאבוה מידי בריתחיה, וקעבר רב הונא אלפני עור לא תתן מכשול, שגורם לבנו לחטוא! ומשני, דמחיל ליה ליקריה. והא קעבר משום: "בל תשחית"! דעבד ליה בפומבייני, והיינו במקום התפירה שאינו נחסר מדמיו בכך כגון בשוליו. ודילמא משום הכי לא רתח! דעבד ליה בשעת ריתחיה. ע"כ וכפרש"י. ומבואר שאם מחל לו אביו שאפילו אם יאמר לו דבר מחמת ריתחא, לא עובר האב משום לפני עור, וגם בנו לא עובר משום כיבוד אב. וא"כ מנין לשפחת רבי לנדותו על מגן, והלא אפשר שהוא מחל לבנו גם אם יאמר לו דבר מחמת ריתחא, ואיך עשתה לו נידוי שלא כהוגן. ואין לומר שהיא היתה יודעת שלא מחל לבנו, והלא מחילה זה דברים שבלב, והוא דבר המכוסה מבני אדם, שאין אדם יודע מה בליבו של תבירו (פסחים נד:). אלא ע"כ צ"ל דשפחת רבי ס"ל שאפילו אם מחל האב

התראה. ושכ"כ בספר פענח רזא (סדר משפטים). וכ"כ מרן החבי"ב ז"ל בשו"ר כנה"ג (חיו"ד סימן רמ) בשם הרב צפחת המים. יע"ש. איך שיהיה מדברי השרפים הללו תורה יוצאת בהינומא, שכל זמן שלא היתה התראה, האב יכול למחול גם על קללתו וגם על בזיונו והכאתו. עכ"ד. ע"ש. ועמש"כ בעניי בחיבורי כתר שם טוב (חלק ב הענף השביעי סעיף א, עמוד יט), בדין מחילה על בזיונו. ע"ש ותרו"ץ.

אם לא נכשל לבסוף בחטא, אם עבר משום 'לפני עור'

ובהאי כלל'א נמרצת הנה יש מחלוקת בפוסקים אם עובר לפני עור לת"מ דוקא כשנכשל העיור, או אף בנתינת המכשול לבדו עובר, ועי' בספר יצחק ירנן (בהשמטות להלכות ת"ת פ"ו הי"ד, דף קלב ע"א), ובספר משנה כסף על הרמב"ם שם, ובשדי חמד (כללים מערכת ו כלל כו אות יח, א), ובספר כתר המלך על הרמב"ם שם, ובחידושי הגר"ף על רס"ג (חלק ב ל"ת ג"ן – ה"ן, ד"ה ולענין, דף ב"ן ע"ד), ובספר עבודת המלך על הרמב"ם שם. ובספר יד מלאכי (סימן שסז). ואמנם דעת הרמב"ם נראה כי בנתינת המכשול לבדו כבר עובר, וכמבואר בספר המצוות (ל"ת סימן רצט), ובפירוש המשניות תרומות (פ"ו מ"ג), ובי"ד החזקה (רוצח פי"ב הי"ד), וכ"כ לדייק בדבריו הרב שנות ימין (חלק ב דרוש יב, דף ו ע"ב), וכ"כ בחידושי הגר"ף הנ"ל. ע"ש.

חילוק בין עבירה קלה לעבירה חמורה

מיהו לעיקר הקושיא שהקשתי בעניי לעיל, מהא דמו"ק, שאפילו בספק לפני עור אסור, יש לתרץ ולומר שיש לחלק בין עבירה שהיא קלה בעיני הבריות ליכשל בה, לבין שאר עבירות, כי בדבר שהאדם מצוי לעבור עליו במהרה, כגון אבק לשון הרע, וראיית עריות, וכעס ואבזיריהו, שבעוה"ר הפך להיות כהיתר

מתוך שרגילין לעבור עליו, וכמ"ש (קידושין כ.): כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, על כן אפילו בחשש לפני עור לת"מ, יש לחוש, וכן הוא הדבר להכות בנו גדול שמא יאמר מילתא לאבוה מחמת כעס, שהוא דבר המצוי, ולא נראה בעיני הבריות לעונן כ"כ גדול, ובפרט אם לסברת הבן האב הכהו בחינם על לא עול בכפו, ולא יחוש לעצמו לעבור על איסור זה, כי נראה קל הוא בעיניו ובמה נחשב הוא אצלו לדבר המונע מלעבור עליו, וכדבר כגון זה יש לחוש גם על ספק לפני עור להחמיר, כי הוא כמו ודאי שיעבור עליו, והוי ודאי גמור, אף שיש ביד הבן הבחירה שלא לעבור עליו, כי בדבר זה הוא כתינוק שנשבה שודאי יעבור על העוון. משא"כ באיסורין שלעניי בני אדם נראין חמורין מאוד, ולא יכשלו בהן במהרה, וכגון ענין זה של זנות תחת אשה, שהוא דבר חמור גם בעיני רוב החופשים, כי זה יראה להם בגידת אשה בבעלה, ויש שיכעסו מאוד ויגרשו האשה בעוון זה, ועל כן אלו החוטאות עוברות על מעשה זה בסתר ולא בנגלה, ואכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און, אף שגם אסור נלוה עמם שאין מקפידין מן הייחוד ועל חיבוק ונישוק, הנה כל זמן שיש שלום בבית, ואשה חביבה על בעלה, לא תעז לעשות מעשה זה אף אם יהיה הנואף כרוך אחריה, כי הוא דבר נפשע, לירד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, ופעמים שיכול אף ליטע בו כרם ויתגל באהלו, כרם נביות, נבל הוא ומלאכתו בנבלי חר"ש מאשר שמנה לחמ"ו, וזה לא יעלה ולא יבוא בהיתר גמור מצד האשה, אלא אם יש שנאה בין הבעל לאשתו, שבזה בודאי הגמור שהיא תזנה תחת בעלה, כי אין להם תורה ולא יראו ולא יבינו בחשכה יתהלכו כמות כל האדם אשר דומין לבהמות וחיות, ומפת"ח של ח"ה לא נמסר ביד שליח, והיא תעשה כל הבא בעיניה. אבל כל זמן שיש ביניהם שלום על המחיה ועל הקלקלה, לא יבואו למעול מעל באשה,

[אח"כ 1234567]

הישראל נותנו למי שיעבור העבירה, הרי לפני דלפני דלא מפקדינן על איסורו, שנשאל שם אם מותר למכור תרנגולים לעכו"ם שיודע שקונה לסרסם. והשיב, שזה תלוי בפלוגתא דרבוותא אם ב"ן עכו"ם מוזהר על הסירוס, ואפילו לדעת הסמ"ג דס"ל כר' חידקא שהעכו"ם מוזהר על הסירוס, יש לצדד קצת להתיר אם הגוי הקונה אותו אינו מסרסו בעצמו אלא מוסרו לעבדו או לשפחתו כדי לסרסן, וכמבואר בע"ז (יד.), גבי לבונה זכה שעל לפני דלפני עור לא מפקדינן, וגם זה הוא לפני עור שהגוי הקונה אותו מישראל לא קעביד איהו מידי, אע"פ שמוסרו לשלוהו לסרס, אין שלד"ע אפשר גם לעכו"ם מעכו"ם, ואפשר דכ"ש הוא שכיון שאין שליחות לעכו"ם כלל. עכ"ד. ע"ש, הרי מפורש יוצא מדבריו שכשאמרו דאלפני דלפני לא מפקדינן, היינו אפילו אם ידוע בודאי שהגוי האחר יעשה האיסור. וכן נראה מלשון מור"ם (אהע"ז סימן ה סעיף יד): ומותר למכור לעכו"ם בהמות ותרנגולים, אע"ג שבודאי העכו"ם קונה אותם לסרסם, ויש אוסרים. ומיהו אם אין העובד כוכבים הקונה מסרסם בעצמו רק נותנו לעובד כוכבים אחר לסרסו לכו"ע שרי. עכ"ל. וטעם ההיתר הוא משום דלפני לפני לא מפקדינן, אע"פ שהגוי השני ודאי יסרסם, כל שאין הישראל נותן ביד מי שעובר את העבירה לית לן בה. וכן כתב מהרי"ש נאטנאזון ז"ל בשו"ת שואל ומשיב תליתאה (חלק א סימן רכט), שנשאל בדבר הנהוג ליתן עופות לערל לסרסם ע"י הערמה, שמוכרים את העופות לערל ואומרים לו שיתנם לערל אחר לסרסם, ואח"כ קונים ממנו בחזרה. והשיב, דכיון שע"י המכירה נעשה גוף העוף של העכו"ם, לא דמי להליץ תורי דגנבין ארמאי, כי בגניבה הגוף הוא של היהודי. וגם נראה כי במכירה שאין הגוי חייב לתזור ולמכור, אף שמוכר לנו אח"כ, שפיר לא איכפת לן, וגם נראה כיוז דהוי לפני דלפני. ואינו רק איסור דרבנו

אשר על כן נמצא ברור כי מותר לקדש זוג חילוניים כדת משה וישראל, אף שיש חשד שתזנה, מ"מ הוא ספק אם תזנה, ואין ישראל מצווין על ספק לפני עור לא תתן מכשול. ופשוט.

דין לפני דלפני עור

זאת ועוד יש למצוא עוד צד אחר של היתר לקדש זוג חילוני, אף שיש חשש של זנות שתזנה האשה, ואלמלא היה מקדשם, הרי היא אינה אשת איש - ואף אם תזנה כשאינה נושאה, אין זה איסור אשת איש, מ"מ שרי מטעמא אחרינא, דהנה איתא במסכת עבודה זרה (יד.), דכל הדברים שאסור למכור לעכו"ם שמא יקטיר לאליל, תנא: ומכולן מוכרין להן חבילה. וכמה חבילה? פירש רבי יהודה בן בתירא: אין חבילה פחותה משלשה מנין. וליחוש דלמא אזיל ומזבין לאחרני ומקטרי! אמר אביי: אלפני מפקדינן, אלפני דלפני לא מפקדינן. ע"כ ופרש"י: אלפני מפקדינן - על לפני עור אנו מצווין שלא ליתן מכשול בדבר האסור לו, וכל הני דאסרינן לזבוני להו משום לפני עור לא תתן מכשול, דבן נח מוזהר על עבודת כוכבים. אבל אלפני דלפני - כגון הכא דהאי ודאי לאו לעבודת כוכבים קבעי, ומשום דלא ליזדבן איהו לאחרני ומקטרי לא מפקדינן למיסר. ע"כ. וכתב הרב ערך השלחן (חיו"ד סימן קנא אות ב) דמשמע מדברי רב האי גאון בספר המקח והממכר (שער י'), דלאו דוקא כשהוא ספק אם ימכור לעכו"ם אחר, אלא אפילו אם הוא ודאי שימכור לעכו"ם, מותר. וכ"כ רבינו הריטב"א בחידושיו, דליכא לאו דלפני עור אלא כשנותנין אותו למי שיעבור בו עבירה. עכ"ד. ע"ש. והעיר עליו בספר שדי חמד (חלק ב כללים מערכת ו כלל כו סימן ד"ך, ד"ה אלפני, דף ח"ס ע"ג), שנעלם מעיניו כי דבר זה מפורש יוצא מפי כהן גדול הרב תרומת הדשן (סימן רצט), שמפורש בדבריו שגם אם בודאי תעשה העבירה ע"י עכו"ם אחר. כל שאין

לכו"ע, שוב מותר הערמה, וכמבואר בשבת (קלט).
 עכ"ד. ע"ש. וכ"כ בשו"ת חתם סופר (חחו"מ סימן קפה), בנידון ישראלים סוחרים בהמה המוליכין עגלים לנכרים, ואחר שסירסם הגוי ע"י פועלים, חוזרים ולוקחים אותם, והרב השואל העלה שאין למחות ע"י אמירה לנכרי והוא אומר לנכרי אחר, ומכ"ש דאיכא מכירה. וכתב החת"ס דיפה דן. ע"ש. וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (סימן יא), וכ"כ בספר תוספת שבת (כללים סימן גר"ם). ע"ש. אלא שבספר ארעא דרבנן (בהשטות מערכת ה אות יט), הביא תשובת מה"ר גרשון ממיץ המובא בחות יאיר (סימן מט) לאסור. ע"ש. ומ"מ כו"ע מודו בלפני דלפני דשרי, וכ"כ מהר"ם בנעט ז"ל בשו"ת הר המור (סוס"י ח), שאם העכו"ם קונה דבר האסור לו ולא יאכלנו הוא בעצמו, אלא יאכילנו לנכרי אחר, הוי לפני דלפני ושרי. ע"ש. וכ"כ בפתחי תשובה (יו"ד סימן קנא) שהביא תשובת הרב חות יאיר (סימן קו"ל) שיש מקלי הדעת שכשיש לו משפט עם אחר לפני שופט גוי, נותן לו מתנה, ויש בזה איסור של לפני עלת"מ, כיון שעכו"ם מוזהרין על הדינין. ולמד מזה הרב פת"ש כי אם אינו נותן את המתנה ביד השופט ממש אלא ביד עבדו שיתן לאדוניו שרי, דהוי לפני דלפני, אע"פ שבודאי יתן לאדוניו. ע"ש. הרי מבואר, שאף שהעבד יתן ודאי לאדוניו ויטה משפט, מ"מ חשיב לפני דלפני כיון שאינו נותן ביד העובר עבירה בעצמו. וכ"כ מהר"י עטלינגר ז"ל (בעל ערוך לנר) בשו"ת בנין ציון (סימן טו, ד"ה הנה ידוע), אודות מי שרוצה להדפיס ספר אצל אומן נכרי שיש לו פועלים ישראלים, ויש לחוש שידפיסו בשבת ועובר משום לפני עור לא תתן מכשול. אי שרי או לאו. והשיב בכחא דהיתירא, וחיליה כיון שאפשר להם לעשות מלאכה גם בלא שיתן להם זה שידפיסו ספרו, וגם אין שואלין בפירוש לעשות מלאכה בשבת. ולכוזו איז חשש איסור בזה. ועוד יש טעם להיתר.

שאין בזה משום לפני עור כיון דהוא אינו מושיט המלאכה לישראל אלא לנכרי, וא"כ הוי לפני דלפני דלא חיישינן כדאמרינן בע"ז (יד). ע"ש.

ובן הוא בנידון דידן דהוי לפני דלפני, כיון שהמסדר חופה וקידושין לזוג חילוני, אף אם אח"כ תזנה עליו אשתו, מ"מ אינו נותן בידו עבירה, כיון שבשעת הקידושין ודאי שלא תזנה עליו כלה בתוך חופתה, אלא הוא דבר הנמשך מכאן ואילך, וגם הוא דבר המוטל בספק אם יהיה או לאו, וא"כ הוי לפני דלפני ושרי לסדר חופה וקידושין. ומה גם דהכא אין הוא שליח הבעל לקדש האשה, שבוזה הוא עושה מעשה בידים לעצם הקידושין, אלא הוא רק מסדר את החופה והקידושין שיהיה כהוגן בלא טעות, באופן שבוזה מלאכתו היא לפני דלפני לפני, ושרי בלא שום פקפוק.

לפני עור בשאין מושיט לו את האיסור ממש ועלה במחשבה ליתן עוד צד היתר אחר, דלא שייך לפני עור, אלא דוקא אם מושיט לו האיסור עצמו, אבל אם המעשה שעושה אינו האיסור עצמו, אלא רק נמשך מזה איסור, יהיה מותר, דהנה כתב רבינו הריטב"א ז"ל בחידושו לע"ז (סג. ד"ה אומר), וז"ל: אומר אדם לחמרי ו לפועליו, פירוש, גוים או עמי הארץ, צאו ואכלו בדינר זה צאו ושתו בדינר זה ואינו חושש, לא משום שמא יקחו פירות שביעית מן השוק, ותניא במסכת סוכה (לט.): אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר משלש סעודות, ולא משום מעשר – אם עמי הארץ הם ויקחו שאינו מעושר, ונמצא זה מאכילן, דהא איהו לא ספי להו מידי אלא פריטי יהיב להו, ולא משום יין נסך – אם גוים הם ונמצא משקן יין נסך, והרי מזונותיהן עליו, ונמצא נהנה מיין נסך, ע"כ לשון רש"י ז"ל. ומה שנראה מלשונו שסתם עמי הארץ חשודין בשביעית, הא כתיבנא בפ"ק דחולין, שאין זה דעת מקצת המפרשים ז"ל. אלא הא וכל דכותה בעם

הארץ החשוד לכך, ואם תאמר ולמה אינו חושש בעמי הארץ אלו משום לפני עור לא תתן מכשול מיהת? ויש לומר דמהכא שמעינן דכל שאין אנו נותנין לו האיסור עצמו, והדבר ספק אם יקח איסור אם לאו, אין בו משום לפני עור אפילו לגבי ישראל. עכ"ל.

¹²³⁴⁵⁶⁷אח"ח

ומשמע מדברי רבינו הריטב"א שבמקום שאין אנו נותנין לו את האיסור עצמו, אלא האיסור הוא נמשך ממילא, אין בו משום לפני עור. אמנם תנאי גדול התנה כאן רבינו הריטב"א, שצריך ג"כ שדבר האיסור הנמשך, אינו דבר שיעשהו בודאי אלא הוא רק ספק. וכ"כ מהר"ר מנצור מרוזק ז"ל משאלוניקי בשיטה על מסכת ע"ז הנקרא קרבן אליצור (דף קמ ע"ג) על דברי הריטב"א, וז"ל: הנה למדנו מדבריו דאם אנו נותנין לו האיסור עצמו אפילו שהיה ספק אם יעשה האיסור, בשעה שנותנין לו עבר בלפני עור – אם עשה הלה האיסור, ושמעינן מדבריו נמי דאפילו אם אין נותנין לו האיסור עצמו אם אינו ספק לנו שיעשה האיסור, דאסור ועובר אלפני עור וכו'. עכ"ל. נמצא דדעת הריטב"א שאפילו אם האיסור ממילא, אין בו משום לפני עור, ובלבד שיש לנו ספק אם יעשה האיסור, ואינו בודאי לנו שיעשה האיסור.

כשאין האיסור בא מיד

והנה כתב הרמב"ם (ברכות פרק ו הלכה יט): אסור להאכיל מי שלא נטל ידיו ואע"פ שהוא נותן לתוך פיו, ואסור לזלזל בנטילת ידים, וצוויים הרבה צוו חכמים והזהירו על הדבר, אפילו אין לו מים אלא כדי שתייה נוטל ידיו במקצתן ואחר כך אוכל ושותה מקצתן. עכ"ל. וכ"כ מור"ם ז"ל בספר המפה (או"ח סימן קסג סעיף ב): ואסור להאכיל למי שלא נטל ידיו, משום לפני עור לא תתן מכשול. עכ"ל. וכתב המגן אברהם (אות ב): ג"ל דוקא כשנתן לו משלו, אבל אם הפרוסה של האוכל – רק שהוא מושיטו לו שרי, דהא אם לא היה מושיט לו

נוטלו ממילא, אא"כ קאי בתרי עברי דנהרא וכו'. ואפשר דמ"מ איכא מסייע ידי עוברי עבירה. ועיין בתוספות גיטין (ס"א), ובע"ז (צ"ה). עכ"ל והמתצית השקל תימה עליו, למה כתב בלשון: "ואפשר", והרי מבואר כן בסימן שמ"ז דלכך פטור אבל אסור משום דמסייע ידי עוברי עבירה. ע"כ.

ומהר"י עטלינגר ז"ל בשו"ת בנין ציון (סימן טו, ד"ה הנה ידוע) כתב ליישב, שספק המג"א הוא דלא דמי לגמרי להך דשבת, דשם מסייע בשעת עבירה עצמה – בשעה שעוקר ומניח, אבל הכא כשנותן לתוך פיו עוד לא התחילה העבירה אלא כשאוכל, ולכן גם בנותן האיסור לתוך פיו של מומר, עוד יש להסתפק אם מקרי מסייע ידי עוברי עבירה בשעת עבירה. וממה שכתב הרא"ש, הלכך אסור להושיט למומרים דבר איסור לפיהן שלהן היכא דקאי בתרי עברי דנהרא. עכ"ל, נראה שדעתו דאפילו בנותן לתוך פיו לא אסור בלא קאי בתרי עברי דנהרא, אבל קודם שמתחיל העבירה כגון להביא לו הדבר איסור, י"ל שמותר לגמרי אפילו בישראל בשיכול להביא לו בעצמו. ולפי"ז כתב להתיר להדפיס ספרים אצל גוי, אע"פ שיש שם כמה עובדים ישראלים ויש חשש שמא יעבדו בשבת. ע"ש. וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב (חאו"ח סימן קמא אות ב, ד"ה והנה), דליכא לפני עור אלא רק כאשר האיסור בא מיד, ושכן מוכח מתוספות גיטין (סא. ד"ה משאלת), דמשמע דאף על הספק דשמא יעשה אח"כ תלינן. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (חלק ב סימן פק"ד), והביא שכן כתב הרב כתב סופר בתשובה (חיו"ד סימן פג), דליכא איסור דלפ"ע רק כשהאיסור נעשה מיד, וכמ"ש הב"ח והמג"א (או"ח סי' קסט אות ו). וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב (חאו"ח סימן סז אות ו, ד"ה ובחשש), שיש שיטות שסמכו על הב"ח מובא במג"א דהיכא דליכא איסור בשעת מעשה ל"ש לפ"ע. ושכ"כ בשו"ת מהרש"ם (חלק

ב סימן ג"ץ). והעיר שלכאורה מרש"י סוכה (לט. ד"ה ^{אוצר החכמה}) אין לא משמע כן, שאמרו שם: אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות. ופרש"י: דהתורה אמרה (ויקרא כה, ו): "לֹא־כֹלֶה" – ולא לסחורה, שכל פירות שביעית חייבין להתבצר בשביעית ^{אוצר החכמה} הן ודמיהן, ולא שיעשה בהם סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר, ועמי הארץ חשודין על כך, לפיכך אין מוסרין להם דמים ליקח מהם כלום בדמים, דקעבר אלפני עור לא תתן מכשול. עכ"ל. ונמצא מבואר שאפילו שבשעה שהוא נותן את הכסף לע"ה, עדיין אין האיסור בא, ועכ"ז אסור. ולע"ד שאין משם קושיא דהא התם מיירי שהכסף הוא דמי שביעית, וכבר הוא אסור לקנות בו, והאיסור רביע עליה כבר עתה, משא"כ בשאר דברים שהזכרנו, אין כרגע איסור, כי האוכל שהוא נותן למי שאינו מברך, אינו אסור, אלא שהאיסור יגיע אחר שזה לא יברך. וכל כיו"ב. ודו"ק. ועי' בספר אור חרש בלומנפלד (דף ל ע"ב), אם מותר ליתן פת לעני שספק לו אם יברך עליה. ולמש"כ מהר"ר שמריהו אפלבויס ז"ל בספר בית המדרש (סי' לא), ובשו"ת בית יצחק שמלקים (חאו"ת סי' כט אות א), מה דמבואר בשו"ע דאסור ליתן למי שלא יטול ידיו, היינו כשאין לספק כלל שמא יחזור בו ויטול ידיו, אבל אם יש ספק שמא יחזור מותר למכור לו לשי' הפ"ח. ובשו"ת דברי אפרים אליעזר קמא (סי' קלב אות ג), ביאור ספקו של המג"א (בסימן קסג אות ב), שחילק בין נותן לו משלו לבין מושיט לו את של חבירו, לענין מסייע. ובשו"ת חבלים בנעימים (ח"א סוגיא לא, דף מז סוף אות ב), אם מותר לתת לחברו פת בספק לו אם יברך. ובספר חקר הלכה לנדא (ח"א אות א, דף ג ע"ב אות ה), אם באיסור דרבנן עובר משום לפני עור מדאורייתא, ראייה מאו"ח (סימן קסט ס"א), דאסור ליתן פת לשמש אא"כ יודע שנטל ידיו. והטעם משום לפני עור הרי דהוי מדאורייתא דאילו

דרבנן הו"ל ספק דרבנן. ובשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה (ח"ב סי' ל"ב), הא דכתב המג"א בשם הב"ח באו"ח (סימן קסט), דבשעה שנותן לו ליכא איסור אף דאחר אינו מברך לא שייך ע"ז איסור דלפני עור, מדייק דלא כן אלא בכה"ג דהוי איסור דרבנן וגם ספק אולי יברך. ולמה"ר זילבר בשו"ת מרפא לנפש (סימן ז"ן), בספק אם יטול ידיו אם יתנו לו לאכול. ובשו"ת קנאת פינחס (סי' יא), ע"ד הדין דאסור להאכיל למי שלא נטל ידיו אי אפי' אם ספק לו אם נטל ידיו אסור. ובשו"ת ריב"א אונגר (ח"א סי' ג"ל), בספק נטל ידיו אם מותר (לאחרים) להאכילו מטעם ספק ספיקא, שמא נטל ושמא לא יגע. ע"ש.

ובשו"ת זבחי צדק (חאו"ח סימן יח, ד"ה מומר), דחה סברא זו, שרצו בני הישיבה לומר סברא זו, דלא שייך ל"ע אלא דוקא אם מושיט לו האיסור עצמו, אבל אם המעשה שעושה אינו האיסור עצמו, אלא רק נמשך מזה איסור, יהיה מותר, וכנידון זה שאינו מושיט לו האיסור עצמו, אלא הוא הולך אצלו כדי לרפאותו וממילא נמשך ממנה מעשה הכתיבה אימא לך דשרי. וכתב לדחות גם סברא זו, הנה גם זה אינו דהנה מצאנו ראינו לתוס' שם בנדרים (בד"ה האיכא) וכו' וגם להרב הנמק"י בחידושיו לנדרים שם דכתבו, וז"ל: כי מכאן נלמוד שאסור להלוות לגוים מעות לצורך בנין ע"א או לצורך וכו' משום ול"ע וכו'. עכ"ל עי"ש הרי בהדיא דאסור להלוות מעות דאע"ג דהמעות עצמם אינו האיסור עצמו אלא גורמים האיסור אפ"ה אסור ה"נ בנ"ד דזה התולה גורם לו איסור הכתיבה ה"נ דאסור משום ל"ע. ע"ש. וכבר ביארנו למעלה שרוב הפוסקים חולקים עליו, והכי הילכתא.

אם יש איסור לפני עור בדיבור

ועלה במחשבה שיש טעם להתיר בנ"ד, דהא אם אינו עושה שום מעשה אלא רק דיבור בעלמא

אין בו משום לפני עור, וכמ"ש מהר"ר דוד פארדו ז"ל בשו"ת מכתם לדוד (חיו"ד סימן ג"ל, ד"ה ודע), הביא מש"כ הראשונים בהא דאמרינן אם א"ל אביו אל תטמא או אל תחזיר אבידה וכיוצא דלא ישמע לו, דהיינו שאומר לו אביו כן כדי שיעסוק בכבודו, ובהא הוא דהוה ס"ד דנציית ליה. אבל אם א"ל בכדי היטמא ואל תחזיר, פשיטא שלא ישמע לו, דהא ליכא מצוה כלל. וכ"כ הריטב"א, והמגיד משנה (אבידה פי"א). וכ"כ הרב משנה למלך שם, שהכריח דברי ה"ה ז"ל, באומרו דאל"כ פשיטא דלא יקבל ממנו, כיון דא"ל אל תחזיר לעבור עד"ת דקרי כאן נשיא בעמך כו', בעושה מעשה עמך. ע"ש.

וכתב על זה הרב מכתם לדוד: ולע"ד אחר המחילה אי מהא לא איריאי, דנראה שלא יצא אב זה מכלל עושה מעשה עמך בדיבור גרידא, דא"ל הך הפעם אל תחזיר, דלא מפני זה נקרא רשע, דלא מיקרי רשע אלא מי שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות מ', וכן מבואר בחו"מ (סי' לד), והכא אפי' תימא שזה האב עובר על לפני עור לא תתן מכשול, הוי לאו שאין בו מעשה ואין בו מלקות. וקרוב הדבר דאפי' משום לפני עור ליכא, דמילתא בעלמא הוא דקא"ל, ויכול לומר ג"כ דלנסותו איכוון, ועכ"פ יכול לומר דברי הרב ודברי התלמיד כו', ואין זה מסית, ואי הבן קביל מניה איהו הוא דאפסיד אנפשיה. אלא נראה דטעמו של ה"ה נמי מפורש בדברי הריטב"א דכתי', דאל"כ אין כאן מצות כיבוד כלל דהויה מלתא דלא שייך האב בגווה ולא נפקא ליה ולא מידי כמה שלא יחזיר ופשיטא מהיכא תיתי דליציית ליה. עכ"ל. ע"ש. ומבואר מדבריו שכל האומר לחבירו לעשות דבר איסור והלך ועשה, אין עובר משום לפני עור לת"מ, שיכול לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין (קידושין מב:).

והעיר עליו הרב שדי חמד (חלק ב כללים מערכת ו

כלל כו סימן לב, דף עב ע"א), כי נעלם ממנו דברי רבינו הגדול הרמב"ם בפירוש המשניות לתרומות (פרק ו משנה ג), וז"ל: העיקר אצלנו אין שליח לדבר עבירה, והעושה עבירה בעצמו מלקין אותו, והמתעה אותו או מכשילו או מצוה עליו או המסייעו לדבר עבירה בשום פנים ממיני הסיוע, ואפי' בדבורו הקל — הוא נענש מהשם יתברך כפי שעושה באותו הסיוע או ההכנה, אבל אינו חייב משום מלקות מן הנזכרים בתורה, אבל הוא עובר על הכתוב שאמר: "ולפני עור לא תתן מכשול", אם היה הוא סיבה לעבור העבירה או עובר על הכתוב שאמר (שמות כג, א): "אל תִּשֶׂה יָדְךָ עִם רָשָׁע", אם סייעו לאותו עובר. עכ"ל. הרי מפורש יוצא מפי כהן גדול כי גם על דיבורו הקל עובר משום ולפני עור לת"מ. וכתב שהן אמת שנמצא חבר להרב מכתם לדוד, והוא מני"ר הרב בית יאודה (חיו"ד סימן ה), שתמה על הפוסקים שכתבו שמותר להשביע שותפו עכו"ם, ואין לחוש משום לפני עור שגורם לו להזכיר יראתו, ונאמר (שמות כג, יג): "לא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ", משום דב"ן עכו"ם לא הוזהרו על השיתוף. ותמה דתיפוק ליה דאף אם הוזהרו הא מסקינן דליכא לפני עור אלא בדקאי בתרי עבארי דנהרא, דפשיטא דסוגיא משמע דכל מידי דלית ביה מעשה אכילה או הקרבה לית ביה משום לפני עור. וניחא ליה דמ"מ אסור מדרבנן ע"ש. וכבר תמה עליו מרן החבי"ף ז"ל בספר נשמת כל חי (חלק ב סימן ט), בין מסברא ובין מדברי הרמב"ם הנ"ל, ומדברי תוספות חגיגה (יג) שכתבו, שהמלמד תורה לעכו"ם עובר בלפני עור. והרב לב שומע (מערכת ל אות ט"ן) כתב בשם ספר גנוז חיים להחבי"ף ז"ל (מערכת ל אות מב), דבדיבור להורות לו לבדו ליכא משום לפני עור. ותמה עליו מדברי הרמב"ם שהביאו הוא עצמו בנשמת כל חי. יע"ש. גם בספר שפתי רננות (דף סה) השיג על הרב בית יאודה וכנ"ל. ע"ש. וכ"כ מהר"ר עובדיה הדאיה ז"ל

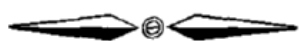
חבר ב"ד הרבני הגדול לעירעורים בעה"ק ירושלם ת"ו, בשו"ת ישכיל עבדי (קונטרס אחרון חיו"ד סימן יא אות ח, ד"ה וכן), שאפי' בדיבור בעלמא אם עי"ז בא הדבר לידי מעשה לעשות העבירה דעובר האומר בלפ"ע. וכ"כ שנית (חלק א חיו"ד סימן י). ע"ש.

ולדירי לא קשיא מידי על הרב מכתם לדוד הנ"ל, שלעולם אין כוונתו שבכל מקום שיש לפני עור בדיבור, שאינו עובר עליו, דזה לא יתכן לומר ובפרט שהרמב"ם כתב להיפך, אלא כוונתו שאם זה שהוא מכשילו יודע שזה הדבר אסור הוא, שבכה"ג ליכא משום לפני עור, דאיכא למיתלי שלא ישמע לו לעבור על המצוה, כי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין (קידושין מב:), ועל כן באבא שאמר לבנו להיטמות למתים או אל תחזיר אבידה שהוא דבר פשוט שהבן יודע שהוא עושה בזה איסור, שבכה"ג ליכא משום לפני עור בדיבור בעלמא, וכמ"ש בספר יד מלאכי (סימן שסו) בשם הרדב"ז שכתב רבי בצלאל אשכנזי (סימן ג), דבדלא קאי בתרי עברי דנהרא דליכא משום לפני עור, היינו דוקא כשהנישט לו הוא יודע שאותו הדבר אסור לו ככוס יין לנזיר, ואבר מן החי לב"ן, דכיון שיודע שאסור לו דילמא לא עביד איסורא. אבל אם מושיט לו דבר שהוא סבור שהוא היתר גמור, ודאי אכיל ליה ואית ביה משום לפני עור. וכ"כ הרב ערך השלחן (תאו"ת סימן שמז) בשם הרדב"ז בכתובה (סימן תשצו), דאם חבירו אינו יודע האיסור ומושיט לו בכל גוונא איכא משום לפני עור. ע"ש וכ"כ מרן החבי"ב בכנסת הגדולה (חיו"ד סימן סב אות י). ע"ש. וזו היא סברת הרב מכתם לדוד הנ"ל, ולק"מ. אמנם עיין בספר שדי חמד (חלק ב כללים מערכת ו כלל כו סימן ד, דף ז"ץ ע"ב), שכתב לדחות סברא זו של הרב יד מלאכי. וכן כתב החבי"ף ז"ל בשו"ת נשמת כל חי (חלק א, דף לו ע"א. ד"ה איברא). ועי' בספר לב שומע (מערכת ו

אות לה) בזה. ע"ש.

איך שיהיה נמצאנו למדים כי לפי הביאור שביארנו בדברי הרב מכתם לדוד ז"ל לא אמרינן שאין לפני עור בדיבור, אלא רק במקום שהוא יודע מהאיסור, ואנו תולין לומר שלא ישמע לעבור על האיסור משום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ואף בנד"ד כולי עלמא ידעי שזה דבר האסור לזנות אשה תחת בעלה למעול מעל, ואף שאין ידיעתם מכרעת לפי דיני התורה, מ"מ לפי נימוסי העמים יודעים כן, שבזה המסדר חופה וקידושין לזוג שאינם שומרי תורה ומצוות, אינו עובר לפני עור לא תתן מכשול.

ותצא דינא: מותר לסדר חופה וקידושין לזוג שאינו ^{אוצר החכמה} שומרי תורה ומצוות, ואף שיש חשד של זנות האשה תחת בעלה, מ"מ הדבר הוא ספק, ואין בו משום לפני עור לא תתן מכשול, ועוד כמה טעמים המבוארים בתשובה. אכן אם הם מאלו האנשים שמסכימים לנשותם לזנות ולא רואים בזה שום עוון אלא פתיחות, אסור לסדר להם חופה וקידושין, כי מוטב שתשאר פנויה מאשר תהיה אשת איש ותשטה תחת בעלה, ושמא תביא גם ממזרים לעולם.

סימן ז

ב"ה ירושלם, ג' מנחם אב תשס"ה לפ"ק.

שאלה: עמדתי ואתבונן אם מותר לשדך אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות זה עם זה, בידעו שבודאי יעברו על איסור הנדה?

חשש משום לפני עור דנדה

תשובה: דורשין תחילות במאי דאתא לקמן, כי כאשר הוא מזווג שנים בדרך של שידוך, באופן שבודאי יעברו על איסור הנדה, אין ספק שהוא יבוא עליה בנדתה. כי הנוהג אצלם הוא לבדוק האשה

כאילו הוא נשוי עמה – עד שיהיה לכו גס בה, ואחר כמה זמן זמנים טובא שנראה בעיניו שהיא כשרה לו, ולא מצא אחרת נאה הימנה, הרי הוא נושא, וממשיך לחיות עמה באיסור הנדה לעולם. ונמצא שהוא בא עליה בנדתה קודם הנישואין עשרת מונים, ופעמים שכמה שנים הם מסובבים בחוצות קריה כאיש ואשתו, ורק אח"כ בא בלבם החלטה לענין הנישואין. ומעתה אלמלא השדכן שעשה ביניהם את הקשר, לא היה בא עליה בנדתה, ונמצא כי הוא דין גרמ'א דעצירא'ה ביד החוטא הזה, וא"כ לכאורה יש לאסור איסור שלא לשדך להם, דהא אסרה תורה לגרום מכשול לחבירו, וכמ"ש (ויקרא יט, יד): "ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מא'להיך אני ה'". ודרשו בפסחים (כב:): תניא, רבי נתן אומר: מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? תלמוד לומר: "ולפני עור לא תתן מכשול". ע"כ. וכתב הרמב"ם (רוצח פרק יב הלכה יד): וכן כל המכשיל עור בדבר, והשיאו עצה שאינה הוגנת, או שחזק ידי עובדי עבירה שהוא עור ואינו רואה דרך האמת – מפני תאות לבו, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולפני עור לא תתן מכשול", הבא ליטול ממך עצה תן לו עצה ההוגנת לו. ע"ש. וכתב בספר המצוות להרמב"ם (מצות לא תעשה, סימן רצט), וז"ל: שהזהירו מהכשיל קצתנו את קצתנו בעצה, והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו, ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו, אבל תיישירהו אל הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט): "ולפני עור לא תתן מכשול", ולשון ספרא: לפני סומא בדבר, היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. ולא זו אמרו שהוא כולל גם כן מי שיעזור על עבירה, או יסבב אותה, כי הוא יביא האיש ההוא שעוורה תאותו עין שכלו, וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו, או יכין לו סכת העבירה. עכ"ל. ע"ש.

וכ"כ עוד בפירוש המשניות שלו למסכת שביעית (פרק ה משנה ו): אמר הכתוב: "ולפני עור לא תתן מכשול", ר"ל מי שסגרה עיניו התאוה ויצר הרע אל תעזור אותו להוסיף בעורו ונתוסיף להרחיקו מן היושר, ומפני זה אסור לעזור עובדי עבירה ולא יתקנו להם כלים, אבל ראוי לקלקל להם. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ בספר מגן אבות לרשב"ץ על אבות (פרק ה משנה כא): והתורה הזהירה על זה ואמרה (ויקרא יט, יד): "ולפני עור לא תתן מכשול", שהוא נדרש על מכשיל חברו להאכילו איסור ואומר לו שהוא היתר, כמו שנזכר בחולין (ז:), ובע"ז (ז:). ע"ש.

באופן שאם לא יזווג לו ימצא אחרת

אכן יש לעיין בזה, שהרי אף אם לא היה מביא לו את זו נא'ה, הרי פשוט הוא שהיה הולך בשווקים וברחובות וה' יתן בקולו קול עוז, וצפרדע אחת שרקה להן, ויעשה חיפוש מחיפוש בחורים ובסדקים עד מקום שהיד מגע'ת, ומוצא את האשה מר ממות לעשות מעשה זנותו, ומתנהג עמה באישות בימי נידתה, וכל אשה שלא טבלה הרי היא נדה לעולם, והבא עליה חייב כרת ככל נדה, וכמ"ש בספר המצוות להרמב"ם (מצות לא תעשה, סימן שמו): שהזהירו שלא לבוא על הנדה בעת טומאתה. כלומר כל השבעה ימים. והוא אמרו (ויקרא יח, יט): "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדְתָּהּ טָמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב". וכל זמן שלא חטבול גם כן אחר השבעה היא נדה. עכ"ל. ע"ש. וסתם בתולה הנבעלת הרי היא נדה, וכמ"ש הרא"ש בתשובה (כלל לב סימן יג), והביאו הטור (אהע"ז סימן כו), שכל המזנות אינן חוששות לטבול והן מוחזקות כנדות, וא"כ חייבין כרת על ביאתן. וכ"כ הש"ך (חומ"מ סימן פז אות ח"ן). וכבר נודע שאין להם עצירות מענין האשה כלל, וא"כ הוי מצוי לו לעשות לימודו ואינו חושש, ואם לא יקח את האשה שזה השדכן זימן לו, ימצא אחרת נאה הימנה. וזה השדכן מה פעל. והוי

כדלא קאי בתרי עברי דנהרא, ובידו ליקח בעצמו, וליכא איסור לפני עור, וכמבואר בעבודה זרה (ו:): א"ר נתן: מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? ת"ל: "ולפני עור לא תתן מכשול"; והא הכא דכי לא יהבינן ליה שקלי איהו, וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול! הב"ע – דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי, דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, ש"מ. ע"כ. וכן הוא פשט הסוגיא בבבא קמא (ק"ז): איתיביה רבי אבהו לרב אשי: אמר לו אנס הושיט לי פקיע עמיר זה או אשכול ענבים זה, והושיט לו – חייב! הכא במאי עסקינן – כגון דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי, דקתני הושיט ולא תני תן, ש"מ. ע"כ.

ומבואר שכל שאין זה בתרי עברי דנהרא אין איסור לפני עור, שהרי אם לא יושיט לו יקח מעצמו, או שאחר יושיט לו. וכן כתב הרא"ש עמ"ס שבת (פרק א סימן א): ואין לומר דהכא מיירי בכה"ג דאפילו אם לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו, דהשתא ליכא משום לפני עור לא תתן מכשול, כדמוכח פ"ק דע"ז (ו:): דמוקי להא דנותן כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח דקיימי בתרי עברי דנהרא, ולא היה יכול ליטלו – אם לא שהושיט לו. ע"ש. וא"כ כיון שהוא היה יכול לעשות האיסור מעצמו ע"י אחרים, והיה מוצא לו אשה אחרת, נמצא שהמשדך לא עשה כלום, דהוי כאילו אין הוא בתרי עברי דנהרא שאין איסור לפני עור.

וכיו"ב מצינו להכנסת הגדולה (חיו"ד סימן נק"ט הגה"ט אות יג) שכתב, שאע"פ שהלוח ברבית מישראל עובר משום לפני עור לא תתן מכשול, שמכשיל את המלוה לעבור על איסור רבית, מכל מקום אם המלוה יכול למצוא ישראל אחר להלוותם לו ברבית, ודאי שבזה אין הלוח עובר על לפני עור, כיון שגם אם לא היה הוא לוח ממנו ברבית, היה מלוה מעותיו

לישראל אחר ברבית, והרי זה דומה למה שאמרו במסכת עבודה זרה (ו:), שאין איסור "לפני עור לא תתן מכשול" נוהג אלא בדקאי בתרי עברי דנהרא, כלומר שאין כל אפשרות לאדם לעבור העבירה אלא על ידי ישראל זה שמכשילו בכך, אבל אם העובר יכול לעשות זאת בלעדיו, כגון המושיט כוס יין לנזיר, באופן שהנזיר יכול ליטלו מעצמו, אין המכשיל עובר על "לפני עור לא תתן מכשול". ע"כ. וכן כתב עוד הכנסת הגדולה בחשן משפט (סימן לד הגה"ט אות לו), בשם הגאון מהר"א ששון בכתיבת – יד. וכן כתב הרב פני משה (חלק ב סימן קה). ע"ש. ולפי זה אם הוא יכול למצוא ג"כ זיווג אחר ויעשה איסור הנדה, אין בזה משום לפני עור לא תתן מכשול. וכ"כ בשו"ת כתב סופר (חיו"ד סימן פג), שהעלה שהעיקר כדברי הפני משה. וכ"כ המחנה חיים (חאות ח"ב סי' י"ח), והובא בשו"ת דבר יהושע (ח"ב חיו"ד סי' כ). ע"ש. וכן נראה ממ"ש בשו"ת חתן סופר (שער המקנה וקנין, דף קע"ו ע"ב), דהיינו טעמא משום דמוקמינן לישראל האחר בחזקת כשרות שלא יעבור על לפני עור. משום הכי אין הלוח הזה יכול להפקיע עצמו מאיסור לפני עור בטענה שאם לא ילוח הוא ממנו, ילוח ישראל אחר ממנו, ויעבור על לפני עור, דהא מוקמינן ליה בחזקת כשרות שלא יעבור אלפני עור. ע"ש. וכן כתב בספר פי שנים (חיו"ד סימן קס, ד"ה ומעתה, דף ע"ז ע"ב). ע"ש. ולפי זה אם יש בידו האפשרות למצוא אשה אחרת והוא יעבור בה בודאי על איסור הנדה, בזה לא שייך האי טעמא והוי כלא קאי בתרי עברי דנהרא, כיון שיכול לעבור האיסור באופן אחר, ורבה שערי פריצות לא ננעלו, ובא ליטמא פותחין לו (שבת קד.).

כשבלא"ה יש ישראל אחר שיכשילנו
ובן צידד בזה מהר"ר שמואל סורנאגה ז"ל מעה"ק ירושלים בספר פרשת הכסף (הלכות ע"ז פרק ט,

דף פט ע"ג), שעלה ונסתפק אם מותר למכור לבונה וכיו"ב מדברים השייכים לע"ז במקום שאין הגויים מוכרים דברים אלו כלל, כי לא נמצא רק אצל ישראלים, ויש ישראל אחד פרוץ מרוב'ה ונעשה לו כהיתר שהוא מוכר דברים אלו לגויים, אם הותרה הרצועה לכל ישראל שיוכלו למכור דהוי כדלא קאי בתרי עברי דנהרא דליכא משום "לפני עור" או לא. וכתב דלא מצא ראיה ברורה ודעתו נוטה דשרי. ע"ש. וכ"כ בשמו בדרכי תשובה (סימן קנא אות טו). וכ"כ הרב זרע אברהם (חיו"ד סימן א), שהעיקר להלכה כדברי הרב פני משה וכנה"ג הנ"ל. וכן נראה דעת מהר"ר יוסף ׳ן חסון ז"ל משאלוניקי בשו"ת בית המלך (חיו"ד סימן ג), שהתיר לתקן ספרים פסולים של עכו"ם שבלו, אף אם ידוע שהם ספרים שמזמרים מתוכם לעבודה זרה, וטעמו משום דאיכא אומנים אחרים עכו"ם שיתקנום אם הוא לא יעשה. ע"ש. וכן התיר מהר"ר מיכאל יעקב ישראל ז"ל מרבני רודיס בשו"ת יד ימין (חיו"ד סימן א), למכור מסמרים לבגנות בית עבודה זרה שלהם, מהאי טעמא. ע"ש. ועי' מה שהשיב על דבריו בשדי חמד (חלק ב כללים מערכת ו כלל כו סימן ט, דף ח"ן סוע"ב). ע"ש. וכן נראה דעת הרב כתב סופר (חיו"ד סימן פג), שהעיקר להלכה כדעת ^{אוצר החכמה} הרב פני משה, דליכא בכה"ג איסור משום לפני עור. ע"ש.

אולם המשנה למלך (בפרק ד' מהלכות מלוה ולוה הלכה ב), דחה דברי הפני משה הנ"ל, והעלה שגם באופן שהמלוה היה מוצא להלוות מעותיו ברבית לאיש אחר, הלוה עובר משום "לפני עור", שדוקא המושיט כוס יין לנזיר והנזיר יכול ליטלו מעצמו, שאז לא היה נעשה איסור של לפני עור כלל, לכן אפילו אם הושיטו לו אינו עובר על לפני עור, אבל רבית שאם לא היה זה לווה ממנו, היה לווה אחר עובר על לפני עור, בשביל זה לא נפטר הלוה הזה מאיסור לפני עור. ודייק

כן ממה שכתבו התוספות בחגיגה (יג. ד"ה אין) במ"ש שאין מוסרים דברי תורה לגוי, שנאמר (תהלים קמז, יט): "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטי לישׁרׁאל", לא עשה כן לכל גוי. קשה לרבינו אלחנן, והרי בלאו הכי יש לאסור, דקיימא לן בסנהדרין (נט.): גוי העוסק בתורה חייב מיתה, והמלמדו עובר על "לפני עור לא תתן מכשול". ויש לומר שאפילו כשיש גוי אחר שרוצה ללמדו, שאין בזה משום לפני עור, דלא קאי בתרי עברי דנהרא, אפילו הכי כאן אסור, משום לא עשה כן לכל גוי. ע"ש. וממה שדייקו לומר שיש גוי אחר שרוצה ללמדו, משמע שאם יש ישראל אחר שרוצה ללמדו, עדיין לא ניצול מאיסור לפני עור. עכת"ד. וכן כתב מהר"ח אלגאזי ז"ל בספר בני חיי (חור"מ סימן לד הגב"י אות ז). וכן הסכים מרן החיד"א ז"ל בברכי יוסף (חור"מ סימן ט אות ג). ובספרו יעיר און עין זוכר (מערכת ל אות יג), והביא כמה גדולים שהסכימו לדברי המשנה למלך הנ"ל ע"ש. וכן כתב המנחת חינוך (סימן רל"ב אות ג). וכן כתב בספר לב שומע (מערכת ל אות מג), כי דעת התוספות והרמב"ן והרשב"א והמרדכי וריא"ז סברי כדעת הרב משנה למלך, שעובר בכה"ג בלפני עור מדאורייתא. ורק מדברי הריטב"א בחידושיו לב"מ (י: ד"ה מאי בינייהו) אהיה דאמרינן: איכא בינייהו כהן שאמר לישראל קדש לי אשה גרושה, הוכיח דקאי כסברת הרב פני משה. וסיים דמ"מ נקטינן כדברי הרב משנה למלך. ע"ש. וכ"כ מהר"ר אלעזר הלוי איש הורוביץ ז"ל ראב"ד וויזן בשו"ת יד אלעזר (סימן ח, ד"ה ואשר), שעיקר דינו של הרב פני משה ליתא. גם מה"ר יוסף ׳ן ג'ויא ז"ל משאלוניקי בספר טל אורות (דף יד ע"א) הביא תשובת פני משה (חלק ב סימן קה), דאם ראה הלוה שהיה המלוה היה מלוה אלו הדמים לאיש אחר בריבית, וקדם והוא ולוה ממנו בריבית, אינו עובר בלפני עור. ותמה על דבריו דלא דמי לנזיר דבשעת